

פרוטוקול מס' 285

מישיבת ועדת החוקה, חוק ומשפט
מיום ב', ה' בשבט תשל"ג (8 בינואר 1973), שעה 9.00

נכח:

חברי הוועדה:

- י. גולדשמידט - היו"ר
- ש.ז. אברמוב
- א. אנקוריון
- מ. ביבי
- ג. האוזנר
- א. עופר
- ש. פרידמן
- י. קורן
- י.ה. קלינגהופר

מוזמנים:

פרופ' פלר - דקן הפקולטה למשפטים, האוניברסיטה
העברית.

- א. ידין - המשנה ליועץ המשפטי לממשלה
- פ. ארן - משרד המשפטים
- ג. רקובר - משרד המשפטים, היועץ למשפט העברי

י. בן-ארי - היועץ המשפטי למשרד המשטרה

פזכירת הוועדה: א. פלחי

רשמה: ח. ביתן

סדר היום: א) חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 2), תשל"ג-1971;

ב) חוק הטיפול באבידות, תשל"א-1971 (נוסח ועדת המשנה לפליאת הוועדה פה-25.12.72, סעיפים 2-3).

היו"ר י. גולדשמידט:

אני פותח את הישיבה.

(א) חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 2), תשל"ב-1971

נשמע את תשובות פרופ' פלר לשאלות

שהציגו חברי הוועדה בישיבה קודמת.

פרופ' פלר:

אתיחס לדברים שהושמעו, וברשותכם, אזכיר בקצור נפרד את הערותי העיקריות, כדי שיהיה דבר מלא לפני הוועדה. הערתי הראשונה מתייחסת לתיקונים המוצעים לפרקים 20, 21, 22, 24, 25, 26 ואפילו לפרק 35א'. מוצע להוסיף סעיף קטן לפרק 20 לחוק המקורי, המתייחס לשלב החקירה, השלב שלפני המשפט. מדובר כאן במעצר. פרט להוראות הנוגעות למעצר והכלולות בחוק סדר הדין הפלילי, יש גם הוראות הנוגעות למאסר הכלולות בפקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש). לו היו ההוראות מתחלקות לפי שלבי ההליכים המשפטיים, כלומר, לו היו מרוכזות בפקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש) כל ההוראות הנוגעות לשלב הראשון, הסרום-שיפוט. ובחוק סדר הדין הפלילי כל ההוראות המתייחסות לאותו נושא בשלב השיפוטי, היינו לאחר הגשת כתב האישום - ייתכן שאפשר היה למצוא איזה הסבר סביר לפיזור ההוראות הנוגעות למעצר, אולם לא כך הוא. בפקודת סדר הדין הפלילי (נושא חדש) כלולות הוראות המתייחסות גם לסמכויות בית המשפט, וכאן מכניסים לחוק סדר הדין הפלילי הוראות בקשר למעצר תחת הכותרת של פרק המדובר על מעצר הנאשם ושחרורו, כשהאשור הופך לנאשם רק לאחר שמגיישים את כתב האישום.

העמדה העקרונית שהייתי מפליץ עליה היא

להשתמש בכל הזדמנות כדי לעשות איזו קודיפיקציה, לרכז ולתאם את ההוראות המתייחסות לאותו נושא ולכלול אותן באותו דבר-חקיקה. והרי בחוק סדר הדין הפלילי יש פרקים הנוגעים גם לשלבים שלפני המשפט. כל פרק ד' מדבר על הליכים שלפני המשפט. אם כן, מדוע לא לרכז את כל ההוראות המדוברות על מעצר בשלב החקירה או על מעצר בשלב השיפוט, עם כל הכרוך בכך: שחרור, חילוס הערבות, הטיפול בעצור שנמלט ממעצר וכן הלאה? כל הדברים האלה קורים גם בשלב האחד וגם בשלב האחר, ולמה פיזור ההוראות ופיזור של נורמה?

י.ה. קלינגהופר:

האם היית רואה כרע בפיעוטו להעביר את הסעיף הזה לפקודת סדר הדין הפלילי

(מעצר וחיפוש) ?

פרופ' פלר:

איני יודע מדוע צריכים אנו לשבול את הרע בפיעוטו. זה כל כך קשה לעשות את

הטוב ברובו? הצעתי היא להשתמש בהזדמנות זו כדי לשפר את החקיקה, והגיע הזמן לעשות זאת. יש מדינות אחרות, גם הן די צעירות, ובכל זאת רואים בהן התקדמות קודיפיקציונית של המשפט הרבה יותר נמרצת מאשר אצלנו. זו הערתי הראשונה.

הערה שניה - בחוק סדר הדין הפלילי

פחייבים לתת לנאשם הזדמנות לעיין בהערות התביעה. כאן מוצע להוסיף סעיף קטן (ב) לפרק 70, ופרק קטן זה מתייחס למצב שאינו ברור לגמרי. נאמר כי "הודעה של עד בענינים פורמליים שאינם מהותיים לבירור האשמה, אין חובה שתהא בכתב". אני מציע לוותר על הוראה זו, כי יהיה תמיד ויכוח מה פירוש "לא מהותיים" ו"פורמליים". האם זה כל כך קשה לדרוש שכל עדות תהא בכתב ושתהיה לנאשם האפשרות לקרוא את כל חומר הראיות שבידי התובע? ואיני רואה מה ההבדל הגדול בין ההצעה שיתנו לנאשם את כל החומר בכתב לבין ההצעה שלפנינו שהתובע יספור לו את עיקר התוכן של אותה עדות, לפי הידוע לתביעה. זו הערתי השנייה.

הערה שלישית - בגרסה זו לא העליתי בישיבה

הקודמת מפני שלא התייחסתי בדברי לפרק 119א', אך כיוון שחבר-הכנסת הלוי נגע בפרק זה, יורשה לי שלא להצטרף לדעתו. אני מאד תומך בפרק זה. יחסי כלפי הנאשם הוא שצריכים לבקש פטונו להיות הגון ככל האפשר ולא לשחק עם מערכת המשפט לפי רצונו וכאוות נפשו. אם אינו מתייצב בהמשך המשפט ובפיו סיבה סבירה לכך, יש לאפשר לבית המשפט להפסיך במשפט, וזאת לא כשנקציה בגד נאשם שאינו הגון, אלא מפני שיש צורך לצלם את העדויות, להכניסן למסגרת של תיק אשר עבר לפני בית המשפט, שהרי כל איחור עלול להשפיע לאחר מכן על האפשרות למצוא את העדויות. אנו יודעים מה השפעת חלופ הזמן גם על הזיכרון של האנשים

פרופ' פלר:

וגם על נכונותם לתרום כל מה שיש להם לתרום לעשיית הצדק. אם אין בקשה לדחות את המשפט ואין סיבה סבירה לעשות זאת, מדוע לא יתייצב הנאשם? צריך שתינתן לכית המשפט האפשרות להמשיך במשפט, לא כל שכן כאשר קיימת דאגה כה גדולה לנאשם, כפי שזה מתבטא בפעילי קטנים (ה) ו(ו) המאפשרים לבטל בכל זאת כל מה שנעשה בהיעדרו של הנאשם ולחזור ולעשות בלונכותו כל מה שנעשה לפני-כן. אם יודע הנאשם שזה ענין של שיקול דעת, של הנפקה פשוטיית, בוודאי שהוא ישתדל שלא להכשיל את פלאכת עשיית הצדק על-ידי שהוא ייעדר וייעלם.

לפעיק 136 - ברצוני לגשת לענין זה

בכמה פיסורים ובכלל זה להגיב גם על שאלת חבר-הכנסת האוזנר. איני רואה כל קשר בין העיקרון או הפרזופוזיציה של חלנת מפשע לבין השלב בו צריך הנאשם לגלות את תגובתו לאישום. הנאשם הוא בחזקת חף מפשע כל זמן שאין פוכיחים את אשמתו מעבר לכל ספק סביר. עיקרון זה נשאר עיקרון, ואם בשלב כלשהו מפליח הנאשם לעורר ספק סביר לגבי אחד מפרטי האישום, ודאי שנצל ההוכחה עובר שוב לשכם התביעה, והיא צריכה להפיר את הספק, ואם אינה מצליחה בכך, כל ספק הוא לטובת הנאשם. אולם אין ולא כלום בין זה לבין השלב בו מבקשים אנו מהנאשם שיגלה, אם הוא רוצה לגלות, את קו ההגנה שלו. הוא יכול גם לשתוק ולא לעורר שום ספק באשמתו. כן יכול הוא להעיד ולא לעורר שום ספק. זה ענין של מאזן, של האפשרות הטמונה בראיות שהובאו לשכנע או לא לשכנע, לעורר ספק או לא לעורר ספק בפרטי האישום.

כאן אתייחס למה שאמר פרופ' קלינגהופר

בקשר לדברי חבר-הכנסת האוזנר. יש לי הרושם שאיננו צריכים להתייחס לנאשם כאל הצד החלש, לעופת הצד החזק והוא התובע. אני חושש שההיפך הוא הנכון, כי החזק הוא מי שיודע את האמת, והחלש הוא מי שאינו יודע את האמת והוא צריך להשתדל לפצוא את הראיות שיוכיחו מה שהתרחש, ולא דווקא כדי להאשים. מי שיודע את האמת זה ודאי הנאשם, ולא התובע, והנאשם הוא שמשחק עם התביעה, ולא התביעה עם הנאשם. זה האחרון אינו כה תמים, כפי שתיאר אותו חבר-הכנסת קלינגהופר. ואם אפנים הוא כה תמים, כלום הופך הוא לחכם יותר לאחר פרשת התביעה? הרי נותנים לו לעיין בחומר הראיות של התביעה; הוא שופע את כתב האישום ומגדירים לו בדיוק כמה מאשימים אותו. אם כן, מה שהוא יודע מבחינה עובדתית הוא יודע היטב גם מלכתחילה, והבקשה אליו היא: תן את גירסתך אם אתה רוצה בכך; אינך רוצה, אין צורך. לא זו בלבד שאין באים כאן לכפות, חלילה, על הנאשם לדבר, אלא הוא אף יכול לדבר ולומר דברים שאינם הולפים את האמת, כי אינו צריך להפלייל את עצמו. הוא יכול להגן על עצמו גם על-ידי גירסאות שהן גירסאות שווא. אבל - וכאן העיקר - באותו רגע שמגדירים את האישום שלו הוא צריך להגדיר את עמדתו לגבי האישום. אם הוא רוצה לשתוק - הוא יכול לשתוק. לנאשם ניתנת תמיד האפשרות - וכאן אני דווקא מרחיק לכת - למסור הודעה או להעיד בעצמו. אבל אין לתת לו את מרחב המשחק, כך שיהפוך לפעמים לפלפול שלבים שליפוש של הפעילות המשפטית. יש ללכת לפי העיקרון שהיקף זכותו של הנאשם להביא עדויות צריך להלום את היקף תגובתו לאישום, וזאת פרט לזכות שיש לו תמיד לבקש להישמע כעד. אבל להביא עוד עדים מהחוק, לאחר שניתנה לו ההזדמנות לגלות את קו ההגנה שלו - איני חושב שזה כדאי.

הושמעה הטענה שעפדה זו שהצגתי אפנים

מתקבלת על הדעת, אבל רק לגבי האליבי. אולם מה ההבדל בין אליבי לבין קו הגנה אחר? כאן מצטרף אני למה שאמר חבר-הכנסת הלוי. הנאשם יודע כמדוייק את העובדה שהיה במקרה אחר בשעת ביצוע הפעשה. והנה יש עכשיו לפני דבר שלא ידעתי אותו קודם לכן: הצעת החוק של משרד המשפטים הגאה להציע נוסח חדש לפעיק 136. זו הצעה רחבה מאד, דווקא באותו כיוון שהצעתי לפני-כן. אם כן, שאלתי היא: מה הטעם לדון עכשיו בפעיק 136 ולאחר חדש חדשים ולבוא ולפתוח את הכל? וזאת כאשר באנגליה הציעו אותו דבר. אין באים ללמד את הנאשם כיצד לסקר? אין זו פונקציה של המדינה - אלא מזהירים אותו ואופרים לו: אם תשתוק, דע לך שדבר זה עלול תפיר להתפרש לרעתך. בפני מונח נוסח האזהרה שמציעים האנגלים. הם אופרים: "אתה מואשם בזה בעבירה. אם יש עובדה כלשהי שעליה אתה מתכוון לפסוך בהגנתך בבית המשפט, אנו פייעצים לך להזכיר עובדה זאת כעת...". הנה כאן יש עפדה הפוכה, קיצונית לגברי, גם באנגליה וגם אצלנו. אם כך הדבר, הייתי מציע אולי לדחות את תיקון פעיק 136 עד שתבוא ההצעה החדשה. מכל מקום לא נראה לי כלל שבהתמללה אפשר להגביל את הענין לאליבי וכעבור חדש-חדשיים לבוא עם הצעה רחבה כל כך מבחינה היקפה -

פרופ' פלר:

וכאן יש קונטרסט ספויים - שהיא סותרת בעצם מה שנאמר לפני-כן.

הצעתי גם משהו נוסף וכאן צריך אני להשיב על שאלה אחרת. אמרתי שזה טוב - אפילו בסוף שלב החקירה, כאשר מתגבש האישום נגד הנאשם - לקרוא לנאשם ולתת לו את כל חומר הראיות. כוונתי לשלב שלפני שלב השפיעה. אולי יוכל הנאשם להגיב אז על האישום וצעקות זאת ייתכן שלא יגיע כלל לבית המשפט. הרי אין זה כל כך פשוט להיות נאשם, אפילו יוצא הנאשם זכאי בדין לאחר מכן. אתן עכשיו תשובה קונקרטית יותר. - אכן גם כיום שומעים את החשוד בזמן החקירה, אבל אין כל חובה לשמוע אותו בסוף החקירה, וגם כאשר כתב האישום מגובש והוא נמצא על הנייר, אך טרם הוגש, אין חובה לפנות לנאשם ולעורך-הדין שלו ולשאול אותם: האם יש לכם מה לומר? הרי הנאשם יכול אפילו לטעון את האליבי שלו, לטעון סידוף הדעת או כל טענה אחרת היכולה להצביע על כך שהוא חף מפשע, ולפה לחכות עד לשלב המשפט ושם להתחיל להביא כל מיני עובדות חדשות? אם רוצה הנאשם להגיב, שיגיב, ואז תושלם החקירה בשלב הטרם משפטי. לפעמים אפשר לחל תיקים בשלב זה, כך שאנשים חפים מפשע ייצגו מגיעים לבית המשפט.

בוודאי שתגובה זו אינה מחייבת את הנאשם כאשר לעמדתו לפני בית המשפט. לפני התובע או החוקר הוא יכול לומר; איני רוצה לדבר אתכם; איני רוצה להגיב לגבי כל מה שבניתם כאן כאישום נגדי; אני שופר הכל לשלב של בית המשפט. אבל יכול לקרות גם ההיפך, וכאשר באים לעשות את החשבון הסופי לפני הנאשם בעת החקירה צריכם להעמיד לפניו את החשבון הזה. ודאי שהנאשם יכול לומר כי אינו רוצה להגיב.

הייתי מציע לאחד את הדיון בהצעה זו עם ההצעה החדשה, שפכל מקום כבר גובשה, ויש בה הרבה הרבה דברים טובים לפי דעתי.

הערתי האחרונה היא זו: כאשר באים לשלב הכרעת הדין מציעים, שאם מזכה בית המשפט את הנאשם, הרי בבואו להקריא את פסק-הדין יהיה חייב להודיע מראש על זיכוי. אמרתי שאם מחייבים את בית המשפט להקריא את החלק הדיספוזיטיבי של פסק-הדין, הרי במקרה שאין הוא עושה כן, הנאשם יודע כבר שהוא מורשע, ואם כך הדבר, מדוע לא לומר שבית המשפט יקרא את הצד הדיספוזיטיבי גם אם הוא שלילי? מדוע לא יידע הנאשם מלכתחילה בפה מורשע? ולא זו בלבד אלא גם אמרתי שהדברים אינם תמיד חלקים כל כך; יש גם זיכוי חלקי והרשעה חלקית, זיכוי חלקי מבחינת העבירות וזיכוי חלקי כשהעבירה היא עבירה פריאלית המורכבת ממספר פעולות; יש גם פסקי דין שאינם לא פסקי דין של זיכוי ולא פסקי דין של הרשעה, כגון הצדה במבחן. אם כן, מדוע לא לומר את התוצאה מלכתחילה? אבל אני מציע כי במקרה שהנאשם מודעם צריך שפסק-הדין יהיה מוכן כדי שהנאשם ישמע גם מה ההנמקה של ההרשעה, ואילו כאשר מדובר בזיכוי יש לתת שהות לבית המשפט לערוך את פסק-הדין.

הייתי מציע רק מיזו שהיא תוספת לפה שנאמר כאן. אין להכריח תמיד את בית המשפט להקריא את פסק-הדין, אפילו כשמדובר בפסק-דין של הרשעה. פסק-הדין - במיוחד בצורתו בארץ וגם לפי הדוגמה האנגלית - אינו כזה שצריך להקריא אותו. לפעמים הוא מלא ציטוטים אנגליים ואספכתאות מהפאה ה-17, מהפאה ה-18 וכן הלאה. לכן אני מציע להשאיר לשיקול דעתו של בית המשפט אם להקריא או לא להקריא את פסק-הדין של ההרשעה. אבל להודיע על החלק הדיספוזיטיבי של פסק-הדין - הייתי אומר שזה תמיד כדאי, יהיה פסק-הדין אשר יהיה, פסק-דין של זיכוי, של זיכוי חלקי, או של הרשעה או הרשעה חלקית.

ג. האוזנר:
אם בגלל שתיקתו של הנאשם בפני בית המשפט לגבי עיקרי הגנתו - בין שמדובר בטענת אליבי ובין שמדובר בטענה אחרת - שוללים ממנו לאחר מכן את האפשרות להביא ראיות לגבי קו הגנה אפשרי זה, האינך שבור, אדוני הדקן, שעל-ידי סנקציה זו אתה פוגע באותו עיקרון, אתה מקבל אותו, לפיו חובת הראיה היא תמיד על התביעה הכללית, והנאשם יכול להתגונן, ואז עובר נטל הרמת הראיות, כפי שאמרת בצדק, שהנאשם לתביעה? במלים אחרות, כלום אינך רואה חתירה, לפחות חלקית, תחת העיקרון שאתה מקבל אותו על-ידי סנקציה כה חמורה בצד השתיקה או אי-הגילוי כבר בשלב ההוא? אגב, סנקציה זו נעדרת מההצעה האנגלית, ואילו ההצעה שלנו, שאני מבין כי אתה מזדהה אתה, תשים פחות בפני אפשרות הנאשם להעיד בעצמו או להביא ראיות אחרות לגבי פרק ספויים של הגנתו.

פרופ' פלר:

בהזדמנות זו ברצוני להבהיר משהו.
אסרתי כי מי שאינו מגלה את קו ההגנה
שלו בשלב התשובה לא יוכל להביא לאחר מכן עדויות לקו הגנה שלא
הציג יחדו לפני כן. אולם אסרתי זאת בהסתייבות אחת: לא אוכל להביא
עדויות, פרט לעדות עצמו.

ג. האוזנר:

בזה אתה חולק על הצעת המשטלה.

פרופ' פלר:

הנאשם זכאי תמיד לקום ולהודיע שיש לו
מה לומר. בהצעה פתייחשגם לאליבי.
הייתי פתייחש לכל דבר אם התקבל ההצעה השנייה. אם אותה עדות של הנאשם
תוכל לעורר ספק מביר, ודאי שנטל ההוכחה והשפנוע יועבר אל התביעה, ואם
לא תצליח התביעה להסיר את הספק, ייצא הנאשם זכאי בדינו, כי הספק תמיד
לטובתו. אמנם אפשר לומר שלא תמיד יכולה עדות הנאשם עצמו ליצור את הספק
הזה, ואילו היה מביא גם עדויות אחרות, ייתכן שהיה יכול לחזק את עדותו
כנגד כל ראיות התביעה; ייתכן, אבל מה קורה כשנאשם אינו מביש עדור
בזמן ואין נותנים לו ארכה לגבי פועד הערעור? אנו רואים שגם הפרוצדורה
היא פרוצדורה שיש בה שלבים שנקציות אם אין עושים מה שצריך לעשות בכל
שלב. אני יודע מה יקרה במקרה כזה, הנאשם יביא את כל טענותיו בזמן ולא
לאחר מכן.

בכך אין כופים עליו שום דבר. העובדה
שמבקשים מפי שנאשם בפעשה עבירה לומר מה בפיו לגבי האישום - אינה יוצרת
שום הנחה אחרת מאשר הפרוזמפציה של חפות מפשע. אולם מבקשים מפנו לומר
זאת בשלב מביר, ולא שיקום לאחר פרשת התביעה ויתחיל להפוך את כל הקצרה
על-פיה. האם אז הוא יותר בקיא ויותר מופחה בעניינים משפטיים ובגלל זה
יתגלה לו באותו שלב מה שהוא צריך לומר? הרי בסופו של דבר הנאשם אין דורשים
שום מוסחיות משפטית. מבקשים מפנו רק תרופה לגבי קביעת עובדות. משפט
יודע בית המשפט. אפילו התובע אינו צריך לדעת משפט. בית המשפט הוא הנותן
את ההגדרה המשפטית של העובדות, ואילו העובדות הן בפחשנותיו, בפיו וכליבו
של הנאשם, כפי שאינן ברשותו של איש. אם כן, איני רואה שום פגיעה בעיקרון
הבסיסי של חפות מפשע, של גטל ההוכחה וגם של החובה להביא ראיות.

י.ה. קלינגהופר:

פרופ' פלר אמר שלא צריך להניח לנאשם

לשחק עם בית המשפט משחק לא הוגן, והצעתו
באה למנוע אפשרות זו. יש כאן סיכון הכרוך בסנקציה של אי-הבאת
ראיות - מלבד עדות הנאשם עצמו - אם החפיץ הנאשם את ההזדמנות להשמיע טענות
בשלב זה. ייתכן שריזיקו זה עלול לעורר חרדה אצל הנאשם, ובעקבות זאת יתחיל
סגורו לסעון בשלב זה טענות בלי סוף, וזאת רק כדי להבטיח את עצמו מפני
החמצת טענה כלשהי, שכן החמצת טענה זו או אחרת באותו שלב עלולה להביא
בעקבותיה, בשלב מאוחר יותר, את הסנקציה של אי-יכולת להביא ראיות. כבר
זה עלול לגרוע מהאקונומיה הדיונית, שגם היא משמשת אולי רקע לחרדת פרופ'
פלר שפא ינקוט הנאשם קו לא הוגן כלפי בית המשפט. דבר זה עלול לפעול
ככיוון הפוך.

פרופ' פלר:

כאשר מחייבים את הנאשם לסעון טענותיו,
הוא צריך לסעון טענות שבעובדה. אם הוא
אומר, למשל: זאת האמת, אין הוא יכול לסעון גירסאות אלטרנטיביות. אין
הוא יכול לומר: אטען אליבי, אבל אם לא התקבל טענת האליבי, אטען טענת
התגוננות עצמית, ואם זו לא תתקבל, אטען שהיתה טענת בעלכדה או אטען סירוף
הדעת. הרשו לי לדבר בענין זה גם מתוך נסיון. כאן מדובר בטענות שבעובדה,
והנאשם צריך לסעון דברים שהוא יודע כי הם אמת, מפני שאם הוא טוען טענות
אלטרנטיביות כאלה הדוחות זו את זו, הרי בסופו של דבר אין הוא טוען ולא
כלום. הוא צריך גם להראות באמצעות אילו הוכחות יוכיח את טענותיו, ואני
שואל מה ההבדל מבחינה זו בין טענת אליבי לבין טענות אחרות. טענת סירוף
הדעת, למשל, האם אינה ברורה לנאשם בזמן ביצוע הפעשה, באותה סידה שברור
לו כי בשעת ביצוע הפעשה היה בצפת ולא בירושלים? הדבר אמור גם לגבי כל
טענה הכופרת באשמה, טענה של טעות בעובדה, של הכרח, צידוק או אפילו
טענה פתייחשת לקיום עובדה רלוונטית לשם התהוות העבירה.

היו"ר פ. גולדשמידט:

אני מודה לפרופ' פלר.

לסדר הדיון בחוק זה - החלטתי, כתיאום
עם משרד המשפטים, שהמשך הטיפול בחוק סדר הדיון הפלילי (תיקון מס' 2) יהיה

היו"ר י. גולדשמידט:

באותה ועדת משנה היושבת בימי א' אחרי הצהריים, שלאחר הטיפול בוועדת משנה זו יחזור החוק לפליאת הוועדה. בוועדת המשנה גם נשמע את דברי הפתיחה של משרד המשפטים.

ב) חוק הטיפול באבידות, תשל"א-1971

סעיף 2:

פ. ביבי:
הוועדה לא שיצעה אם לקבל את התוספת שהוצעה לסעיף 2. טענו שהמסמך פועלת ממילא בענין זה, וזה אחד מתפקידיה, ועל כן אין צורך לכתוב את הדבר בפירוט.

היו"ר י. גולדשמידט:

אזכיר בקיצור את הטענות שהושמעו בישיבה הקודמת בקשר לסעיף זה, על שלושת סעיפיו הקטנים. דובר על היחס האקומוולטיבי או האלטרנטיבי בין סעיפים הקטנים בסעיף 2, ונשאלה השאלה אם סעיף קטן (ג) חל רק לאחר שבוצעו הוראות (א) ו(ב), או שהוא מקנה אפשרות לגיטימית זו מלכתחילה לכל מי שאינו רוצה לשלם בעצמו בהשבת האבידה. כיוון שאי-פילוי החובה הקבועה בחוק גורר אחריו גם עבירה פלילית ועונש, היו חברים בוועדה שטענו כי לא ייתכן להטיל על המוצא את החובה של חפוש בעל האבידה ולסכן אותו בקבלת עונש אם אינו מפלא את החובה או להזמין לעצמו תביעה אזרחית מצד בעל האבידה בגלל הזנחה. בעקבות זאת הובעה הדעה שיש לבטח את (ג) כאחת האלטרנטיבות. הוצעה הצעה לפתוח לפני המוצא מסלול נוח מינימלי בו יילך ועל כל פנים ישמור עצמו מפני כל תביעה, בין אזרחית ובין פלילית. בענין זה צריכים אנו לקבל ניסוח חדש של סעיף 2.

ס. ארן:

הבנתי שההצעה היתה לפחוק את השורה הראשונה בסעיף קטן (ב) ולהתחיל את האמור בו עכשיו בפלים. או להודיע עליה בהקדם למשטרה. כך ייכלל (ב) ב-(א) ו-(ג) יהפוך ל-(ב).

היו"ר י. גולדשמידט:

אני מבין שהצעת פר ארן היא להשמיט את הפלים "לא ידע המוצא מי הוא בעל האבידה או שאין בידו להשיבו לו, חייב הוא", כדי שהמוצא לא יעמוד בחקירה אם היה ביכולתו להשיב את האבידה לבעלה. בדרך זו עומד לפני המוצא שלוש אפשרויות: להחזיר את האבידה לבעלה, להודיע עליה למשטרה או לפסור אותה למשטרה. איני מציע לדון עכשיו על הניסוח, כי אם לנתתיחם רק לרעיון ולהחליט אם הוא מתקבל. מה שברור כאן הוא שאם-נטל המוצא את האבידה הוא חייב לעשות דבר מה ואין הוא יכול להשאיר אתם כך בבית, בלי לחפש את בעל האבידה ולהחזירה לו, בלי להודיע על כך למשטרה או לפסור לה אותה.

י.ה. קלינגהופר:

אם המוצא נוטל את האבידה ומשאיר אותה בביתו בלי לעשות דבר, אין חולקים על כך שזו עבירה.

פ. ביבי:

ענין זה עלה בפני חברי ועדת המשנה. הכוונה היתה לעודד את הנורמה האזרחית, לפיה אזרח המוצא אבידה ויודע למי היא שייכת חייב לפחות להודיע על כך לבעל האבידה ולהחזיר לו אותה. אם נשמיט את המושג הראשון בסעיף קטן (ב), יהיה זה כאילו איננו מטילים על המוצא שום חובה פורמלית מינימלית, שרצוי כי אזרח ישא בה. בעצם גם אם נשמיט משפט זה נראה לי שזה לא ישנה, כי או שהמוצא מחזיר את האבידה לבעלה או שהוא מודיע עליה למשטרה.

אחד מחברי הוועדה העיר בקריאת ביניים שיתכן כי המוצא אינו מדבר עם השכן, בעל האבידה, ולכן אין הוא רוצה להשיבה לו. אני חושב שזה נכנס בגדר הפלים "אין בידו להשיבה לו", והמשטרה לא תנוא בטענה אל המוצא אם יפנה אליה ויפסור את האבידה לידיה. אנו אופרים לאזרח, שאם הוא מכיר את בעל האבידה, עליו לנסות קודם כל להשיבה לו, ולדעתי, זה יותר יפה ונאה מבחינת חינוך האזרח.

היו"ר י. גולדשמידט:

אני מפנה את תשומת לבך לכך שגם לפי הצעת פר ארן נשארות הסליים חייב להשיבה לבעלה. נכון שלפי הפסורת מצווה בו יותר מאשר בשלוחו, אבל גם אם דואג המוצא להשבת האבירה באמצעות המשטרה הוא צושה מעשה יפה. לכן אין כאן מגרעת.

פ. ביבי:

המוצא יכול לנהוג כך רק אם לא יודע מי בעל האבירה, אבל אם פותקים את המשפט שהמוצא יכול להסתפק בפנייה למשטרה גם שפר ארן מציע לפחוק, פירוש הדבר אם הוא יודע מי בעלה. זה השוני.

היו"ר י. גולדשמידט:

איני בטוח שבית המשפט יאמר, כי אם אין המוצא מדבר עם שכנו, זה מהווה בסיס מספיק לכך שהמוצא יטען כי אינו יכול להחזיר לו את האבירה, כפי שאמר חבר-הכנסת ביבי. הניסוח שהציע פר ארן נראה לי די בטוח.

י.ה. קלינגהופר:

אפשרויותיו של המחוקק לחנך לפונר פאד מוגבלות, כי מתוך רצונו הטוב הזה הוא עלול לדחוף אדם להיות דווקא בלתי מוסרי, ופקרה זה הוא דוגמה לכך: אם המחוקק מטיל חובה על אדם הצוטל אבירה להשיב אותה לבעלה, בלי שיהיה פטור מחובה זו על-ידי פניה למשטרה, וקובע שאם המוצא לא יעשה כן, יעבור עבירה פלילית - ואל נשכח שכל החוק הזה הוא חוק פלילי - הרי הוא מעודד את המוצא להיזהר ולא ליטול אבירות, ולעל-ידי כך עלול להיגרם נזק גדול יותר לבעל האבירה מאשר על-ידי כך שבמקום שהמוצא יסור לו את האבירה לאחר הנטילה הוא יודיע עליה למשטרה ויחזור לו אותה בעקיפין. אם המחוקק מכביד יותר מדי, הוא עלול לגרום לתוצאה הפוכה. על כן אני אומר שמה שמציע פר ארן הוא אולי המיזון הנכון.

פ. ביבי:

אבל בסעיף קטן (א) נאמר "המוצא אבירה ונטלה (להלן - המוצא) חייב להשיבה לבעלה". את החובה הזאת מטילים על המוצא.

י.ה. קלינגהופר:

הוא חייב לעשות כן, או להודיע למשטרה. כך מציע פר ארן.

ש. פרידמן:

אני מקבל את הפתרון האלטרנטיבי הזה. זה מבוסס על מספר הנחות, ולכל אחד מאתנו יש אי-אלו הנחות. ההנחה האחת שלי היא שהאזרח הסביר אינו מתלפף ישיבות הפונר; הוא בדרך-כלל נמצא אי-שם בין הטיפוס המוסרי לבין הטיפוס הלא-מוסרי. אני מזכיר שאאנו מוצאים שחז"ל התקינו תקנה על-פנת להקל על השבת אבירה. באותה תקנה הם פטרו את המוצא משבועה. על-פי דין חייב היה המוצא להישבע שלא נטל מהאבירה, ואחר-כך באו חז"ל והציעו, בהתאם לפציאות, לפטור אותו משבועה זו כדי להקל על השבת האבירה.

לדעתי, אלפנט העידוד להשיב אבירה בא

כאן לידי ביטוי בשני אופנים: בסעיף הקיים ובאותו סעיף בקשר לפרט שאחד מחברי הוועדה הציע. אם כותבים אנו "חייב להשיבה לבעלה או להודיע עליה בהקדם למשטרה", פירוש הדבר שהמחוקק מעונין קודם כל שהמוצא ישיב את האבירה. שנית, אם אינו משיב אותה לבעלה, הרי יש דרך של שליחות: הוא מטיל זמאת על המשטרה, ואז צריך לשלב את האלפנט של צדדי עליו כאן; היינו שהמשטרה תשקוד על כך שהאבירה תוחזר לבעלה. את המשטרה אינו מחייבים חיוב פלילי; אנחנו רק מבקשים לוודא שהיא תפעל בצורה כזאת, וזה הסדר הטוב שאנו מעוניינים בו. אם נצרך לזה גם את אלפנט השכר, או הפרט, ניצור גם פיתוי לקיים את ההוראה, וזאת נראית לי הדרך הסבירה ביותר, במצב החברתי הנתון, להגיע לידי חינוך האזרח.

פאיך גיטא מקבל אני את הגירסה שאדם

הנמנע מלהשיב אבירה וגם אינו מודיע עליה למשטרה - מתחייב בפלילים. אולם אם הוא פועל בדרך לא רצויה ביותר, אבל בדרך רצויה בשלב שני, עדיין אינו בגדר עבריין.

היו"ר י. גולדשמידט:

יותר מזה - הייתי אומר שהוא פקיים
עדיין את המצווה, אלא שלא בעצמו כי אם

כאמצעות שלוחו.

י. בן-ארי:

אני חושב שהיה אלגנטי יותר לו לא היינו
יוצרים מצב בו המוצא חייב להשיב את
האבידה לבעלה או להעבירה למשטרה, כאילו עומדות לפניו שתי אפשרויות.
למעשה יש לפניו אפשרות אחת, והיא להשיב את האבידה לבעלה, אולם השבת
האבידה אינה צריכה להיות השבה אישית לבעלה, אלא המוצא צריך לעשות מה
שניתן לעשות בנסיבות הענין כדי שהאבידה תוחזר לבעלה. אחרי שקובעים
את החובה הראשונית צריכה לבוא, לדעתי, נקודה. אחר-כך אפשר לפתוח פתח
ולומר, שאם משום מה אין המוצא יכול לעשות זאת אישית, הוא יוכל למסור
את האבידה למשטרה. לגבי המשטרה נאמר בפעם קטן (ב) שהיא חייבת לקבל את
האבידה מידי, וכאן אין כבר צורך בשום חידוש. ואילו המוצא רשאי למסור
את האבידה לידיה אף אם לא נדרש לעשות כאן.

היו"ר י. גולדשמידט:

בהצעתך זו אתה מחזיר אותנו בעצם
לזוהיכוח הבסיסי. הרי זה הדבר שנגדו
טענו חברים בוועדה. ההצעה שהושמעה בוועדה היתה לא להעמיד את האזרח
במבחן ולא לדרוש ממנו להוכיח מדוע לא הציג בידו למסור את האבידה לבעלה
ועל כן העבירה למשטרה. משום כך ביקשו ליצור מצב בו יהיו שתי האפשרויות
ברמה אחת, אבל גם כך ניתנת עדיפות מסוימת להשבה ישירה לבעל האבידה
כי תישארנה בפעולה המליים "חייב להשיבה לבעלה", והן מוזכרות כאפשרות
ראשונה. לפי מה שאומר פר בן-ארי, המוצא חייב להשיב את האבידה לבעלה,
ואם לא עשה כן, הוא חייב לתת את הדין מדוע לא עשה כן, ואם יוכל להצדיק
את עצמו הוא יהיה חף מפשע, ואם לאו, הוא יהיה צפוי לעונש. הצעת הפשרה
שהציע פר ארן נראית לי שבידה. אם שכבידים יתר על המידה, זה עלול להתנסק
בעצם כוונת החוק, כי בכך עלולים לפעם ששיבי אבידה במקום להרבותם.

י. בן-ארי:

ייתכן שלא הסברתי היטב את הצפוי. יש
חובה להחזיר את האבידה לבעלה, אבל אין
פירוש הדבר שהמוצא מוכרח להשיבה אישית לבעל. המסירה למשטרה אינה צריכה
להיות אלטרנטיבית המוצא חייב תמיד להשיב את האבידה לבעלה. איך יעשה
זאת? זה כבר ענין של טכניקה.

היו"ר י. גולדשמידט:

אני מבין שכוונתך לומר כי המוצא חייב
לדאוג להשבת האבידה, וזאת הוא יוכל
לעשות באחת הדרכים הבאות: בעצמו, או דרך המשטרה.

י. בן-ארי:

לזאת כוונתי. רציתי להסאיר אובה זו
התואמת גם את המקורות, אבל לא ליצור
שתי אפשרויות של השבה: או לבעל או למשטרה. המוצא אינו חייב דבר למשטרה.

היו"ר י. גולדשמידט:

אתה רוצה לומר שמסירה למשטרה גם היא
דרך של השבת אבידה. בכל אופן פר בן-ארי
אינו חולק על הכוונה, ואולי יואילו היועצים המשפטיים להפציא לנו בכתב
את הצעת פר ארן ואת הצעת פר בן-ארי.

י. בן-ארי:

אני מוכן לקבל גם את הצעת פר ארן,
רק שחשבתי שהנוסח שהצעתי יבליט יותר
את הענין.

היו"ר י. גולדשמידט:

אשר לענין חובת המשטרה ומדרג הטיפול
שלה, שהעלם ד"ר רקובר; הדבר יוסדר
בצורה כלשהי. כיום מוזכר הענין בהוראת קבע. אולי יהיה די בכך שנזכיר
כאן כי אחד מנושאי התקנות שיתקין שר המשטרה יהיה כיצד תספל המשטרה
באבידה.

י. בן-ארי:

אומר לכם מה כתוב הייח בתקנות המשטרה
המתפרסמות ברשומות בחתימת השר. לפי
פע"ף 94 לפקודת המשטרה מוסטך שר המשטרה להתקין תקנות, ובתקנות אלה
יש אבחנה בין מציאה רגילה, מציאה שערבכה הכספי גדול יותר, מציאה
פעוטת ערך ומציאה חסרת ערך. פע"ף 1(א) לתקנות אלה (מורה את הפע"ף) גם הוא
נוגע לענין הנדון. ובתקנות אלה כתוב גם מה יצויין בקבלה. מדובר בין השאר

י. בן-ארי:

גם על שפירת המציאה. אין מקום להכניס לחוק זה את התוספת שהמטרה תשקוד לקיים את הדבר, כי אחרת נצטרך להכניס תוספת כזאת לכל חוק.

היו"ר י. גולדשמידט:

לאחר שיתקבל חוק זה מה יהיה היחס בינו ובין התקנות שיתקנו על-פיו לבין פקודת המטרה? דברים שייאמרו עכשיו בחוק ושנאמרו בצורה דומה בפקודה - צריכים לבטל אותם בפקודה. התקנות שהזכיר פר בן-ארי, שר המטרה יכול להתקין אותן בלי אישור ועדה של הכנסת.

י. בן-ארי:

במחוק מה שכתוב היום בסעיף 94 לפקודה ונכתוב בחוק זה ששר המטרה מוסמך

להתקין תקנות.

היו"ר י. גולדשמידט:

אבל מה שאינו בגוף החוק ייכלל בתקנות. לכן אני אומר שאפשר היה לכתוב בסעיף 2: המטרה האבידה למטרה, ינהגו בה לפי התקנות שיתקין שר המטרה. בכך אנו אושרים ששר המטרה חייב, כפי שעשה בעבר, להתקין תקנות שיאמרו כיצד תנהג המטרה.

פ. ארן:

אפשר לכתוב בפסקה (1) בסעיף 1: "הסדרים לטיפול באבידות על-ידי המטרה" ולשנות בהתאם לכך את המספור של שאר הפסקאות.

הוחלט:

בסעיף 11, בפסקה (1), ייכתב: "הסדרים לטיפול באבידות על-ידי המטרה", ומספור יתר הפסקאות ישתנה בהתאם לכך.

סעיף 3

פ. ביבי:

הנוסח שנתקבל בוועדה משמעותו היתה, שאם מוצא אדם אבידה ברשותו של אדם אחר, חייב הוא להודיע עליה לאותו אדם, ואם נתבקש על-ידו, ישמור אותה לו. פר ארן היה סבור שאין צורך להוסיף את המלים "לשמור אותה לו אם נתבקש לכך", כי ברור שאם נתבקש לכך על-ידי בעל האבידה הוא חייב לעשות כן. אם כן, תוכן ההצעה שנתקבלה בוועדה הוא: המוצא אבידה ברשות של אדם אחר חייב להודיע עליה לאותו אדם ולשמרה לו על-פי בקשתו; קיבל בעל הרשות את האבידה לידו, יראו אותו כמוצא.

פ. ארן:

אפשר לכתוב כאן "ולשמרה לו לפי דרישתו", כפי שכתבנו בסעיף 2.

פ. ביבי:

יש הצעה של ד"ר רקובר להוסיף אחרי המלים "לאותו אדם" את המלים "המוצא אבידה ברשותו של אדם אחר שאין רבים מצויים בה, חייב לשמרה לאותו אדם". הוועדה לא מצאה לנכון להכחין בין רשות של אדם אחר שאין רבים מצויים בה לבין רשות של אדם אחר שרבים מצויים בה. לדעתי, הצעת הוועדה מקיפה יותר ונכונה יותר ואינה מטבחת את העניין.

היו"ר י. גולדשמידט:

על אילו מקרים מדובר כאן, על אבידה בבית פרטי, בחנות, בתחנת אגד, ברכבת,

במטוס אל-על?

פ. ביבי:

ברור שהכוונה לחנות בה מצויים אנשים רבים, כגון סופר-מרקט וכיוצא באלה. הוועדה סברה שאין מקום לאבחנה זו.

נ. רקובר:

למעשה ועדת המטרה הפכה את הקעה על-פיה בזה ששינתה את סעיף 3 בחוקת הכחולה (קורא את הסעיף) מקצה את קצה. סעיף 3 בחוקת הכחולה קבע שהמוצא הוא הבעל, ואילו ההצעה שלפנינו קובעת שבעל החצר, בעל הרשות, הוא בעל המציאה, ולא המוצא. המשפט העברי הולך בדרך אמצעית. הוא אומר שיש מקרים בהם

ג. רקובר:

הפוצא הוא הבעל; ניש מקרים בהם בעל החצר הוא הבעל. אם החצר היא חצר פרטית שאין רבים מצויים בה, כגון שאדם נכנס לדירה ורואה שעל הרצפה פונחת מציאה, נסקרה כזה בעל הדירה הפרטית הוא הזכאי, ולכך פתאים מה שנאמר בסעיף 3 החדש שהאבירה שייכת לבעל החצר, כי חצרו של אדם קונה לו. אלא בסעיף 3 החדש הרחיב לכת מבחינת המשפט העברי בכך שאמר כי החצר קונה לבעל החצר - היינו שבעל הרשות זוכה במציאות שברשותו - גם באותה חצר שרבים מצויים בה. בנקודה זו שונה ההצעה החדשה מהמשפט העברי.

המשפט העברי גורס שנפקדה כגון זה הפוצא הוא הזכאי למציאה, כפי שהוצע בחוברת הכחולה. כלומר, המשפט העברי הולך בנקודה אחת בעקבות החוברת הכחולה, משום שהכלל שחצרו של אדם קונה לו חלק בק בחצר משתמרת לבעלים. חצר המשתמרת לבעלים מזכה את הבעל במציאות המונחות בה, אבל חצר שאינה משתמרת לבעלים, כגון שרבים מצויים בה, אין בה הכוח לזכות לבעל החצר את החפצים המונחים בה, ומשום כך הנבחין המשפט העברי בין שני המצבים. אין הוא מחייב או מזכה בקיצוניות, אלא קובע אבחנה לגבי פיקום המציאה.

י.ה. קלינגהופר:

אני חוזר לנקודת הפוצא שלי בדיון זה שחוק זה הוא חוק פלילי. אנו צריכים לבדוק אם הדברים שאנו קובעים בהוראות הם אלפנטים מכירים כרכיבי עבירה, כי לפי הכתוב כאן, אם הפוצא עושה משהו שונה ממה שנקבע הוא עובר עבירה. אני נתקל כאן בקושי פשוטים. בסעיף 2 כתוב "הפוצא אבידה ונוטלה". איפה נצפרת נטילת האבירה בסעיף 3?

מ. ארן:

בסעיף 2 יש הגדרה של "הפוצא".

פ. ביבי:

לדעתי, הצעת ד"ר רקובר אין בה כדי להוסיף. הרי כתוב בהתחלת סעיף 3 "הפוצא אבירה ברשותו של אדם אחר חייב להודיע עליה לאותו אדם ולמסרה לו לפי דרישתו" (כאן מוסיף אני את הפלים שהציע ארן). דאם כן, איך תיקבע לאחר סכן החובה שמציע ד"ר רקובר? הרי אותה חובה תלויה בחובה הראשונה?

ד"ר רקובר:

אני מצמצם את החובה.

פ. ביבי:

אם כך הדבר, זה גם שינוי של הנוסח הקודם, ולא רק הוספה. איני סבור שיש ללכת בדרך זו, כי אם פיסהו איבד אבירה ברשות של אחר שרבים מצויים בה, כגון בסופר-מרקט, חזקה עליו שיחזור למקום בו איבד את האבירה כדי לחפש אותה. לדעתי, אין מקום לאבחנה שמציע ד"ר רקובר, ופרט לרצון להתקרב למה שקובע המשפט העברי איני רואה כאן סיבה מהותית לאבחנה זו בין סקרה בו יש רשות לפסור את האבירה לבין סקרה בו קיימת חובה כזאת.

היו"ר י. גולדשמידט:

ברצוני להשיב לשאלה זו. הרעיון במשפט העברי הוא גם זה, שאם אדם איבד אבירה במקום שרבים מצויים בו, הוא נוטה להתיאש מפנה, וכיוון שכך הפוצא הוא הקרוב ביותר למציאה. אולם צדיין איני רוצה לנקוט עמדה בענין זה. אני רק מבקש שד"ר רקובר ישקול גם את ההערה הבאה: גם המשפט העברי פעונין להרבות ככל האפשר בהשבת אבירה. אין כאן ענין של הכרעה דוגמתית, אלא ענין של הכרעה מציאותית. באן מעלה אני את השיקול, שאם אדם מאבד אבירה במקום שרבים מצויים בו - ופדובר בפין רשות היחיד, אלא שרבים מצויים בה - הסיכוי הגדול ביותר כיום הוא שאותו אדם יפנה לבעל הרשות ויעשה אותו אחראי להחזרת האבירה. אל מי פונה בעל האבירה בסופר-מרקט, לפשל? הוא פונה אל ההנהלה. אותו ציבור שאנו מצפים ממנו כי יחזיר את האבירה פונה להנהלה, למשרד, לגבולת אגד, לפשל, ומסור את האבירה. לפי המסורת שנוצרה כיום הפוצא הישר פונה אל בעל הרשות ומניח לבעל הרשות הוא אמנם הכתובת שאליה יפנה בעל האבירה. בכך מגדילים אנו את הסיכוי להחזרת האבירה, ואין מצמצים אותו. לדעתי, יש משקל רב לשיקול זה במשפט העברי. אם כן, הייתי מציע לד"ר רקובר לשקול ענין זה של הגדלת סיכוי השבת האבירה, ואני חושב ששיקול זה לגיטימי גם בעיני המשפט העברי.

י.ה. סלינגהופר: הטריפולוגיה בסעיף זה קשה במקצת להבנה. מה פירוש "ברשותו של אדם אחר"? אנו צריכים להבהיר מה כוונתנו, כי בהגדרה של "אדם" בפקודת הפרשנות הידיעה רחבה מאד. "אדם" כולל גם חבר בני-אדם, ואם מפרשים את הדבר לפי משמעות סתמית, אפשר להגיע למסקנה, שאדם המוצא אבידה ברחוב מוצא אותה ברשות העירייה, למשל. גם המדינה היא "אדם אחר" לפי פקודת הפרשנות. אני מציע שנבהיר את הדבר. הלא סופר-מרקט הוא בעצם רשות יחיד שיש לציבור גישה אליה, אבל אין זאת רשות רבים. על כן הייתי מציע לכתוב: "המוצא אבידה ברשותו של אדם אחר שאינה רשות הרבים". הפלים "שאינה רשות הרבים" עדיפות על הפלים "שאיין רבים מצויים בה", כי אלה האחרונות אינן מבטאות את הכוונה. כאשר ידובר ברשות רבים במובן הטכני, היינו רשות שאינה רשות יחיד, יחולו עליה הוראות סעיף 2. אולם צריך להבטיח את הדבר, כי אחרת זה ירוקן את סעיף 2 מתוכנו.

י. קורן: אני מסכים מראש, שאם מדובר ברשות הרבים, זה מקרה אחר. בפציאות בימינו נפגשים עשרות שותפים תחת שם אחד, ואם כן, צודקים אלה התומכים בגישת המשפט העברי ואומרים כי יש הבדל בין כניסה לרשות היחיד שאיין רבים מצויים בה לבין כניסה לרשות היחיד בה נוכחים רבים ופעבירים רכוש. אני מסכים שבחצר מגורה או במפעל מגור אדם המוצא אבידה חייב להשיבה לבעל הבית. הפציאות מוכיחה שיש איזה מעבר מרשות יחיד לרשות רבים, וכנראה, המשפט העברי העפיק בחיפוש פתרון. אני חושב שגם המשק המודרני מחייב איזה שיקול בעניין זה, דלכך צריך לקבוע מבחנה בין שני הסוגים. אני מסער שנציגי משרד המשפטים ימצאו את הביטוי הגולם לכך.

היו"ר י. גולדשמידט: נשמע תשובה או הצעות בישיבה הבאה.

הישיבה נבעלה בשעה 11.10.